

Småbarns delaktighet inom familjearbete

Informationsmaterial för
delaktighetsfrämjande hembesök

Dana Westergård, Ema Urbonaite, Jennica
Koskinen, Johanna Söderström & Venla Lehtinen

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE

Detta informationsmaterial riktar sig till alla professionella som arbetar inom familjearbete. Syftet med materialet är att stärka småbarns delaktighet inom hembesök. Med småbarn menas i detta material barn i åldern 0-5 år.

Materialet strävar till att förklara vad delaktighet för småbarn innebär och hur man konkret kan göra dem delaktiga i samband med hembesök. I materialet presenteras barnperspektiv respektive barns perspektiv som förhållningsätt hos professionella, olika utmaningar som framkommer i samband med småbarns delaktighet samt några konkreta metoder och modeller i syfte att stärka delaktighet. Till sist tas det även upp några viktiga punkter som man som professionell bör tänka på i arbetet med småbarns delaktighet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Vad innebär småbarns delaktighet?.....	1
Modeller för delaktighet.....	3
Metoder för barns delaktighet.....	5
Utmaningar för barns delaktighet.....	6
Barns perspektiv.....	7
Barnperspektiv.....	8
Vad är viktigt att tänka på som professionell?.....	9
Källförteckning och tips på vidare läsning.....	11

VAD INNEBÄR SMÅBARNNS DELAKTIGHET?

Att få vara en aktiv medlem i samhället och att få delta i frågor och beslut som rör en själv är en grundläggande mänsklig rättighet som alla individer, även barn, har rätt till. Ett barns eller småbarns rätt till delaktighet handlar om hur hen kan vara med och definiera, genomföra och utvärdera arbete som görs i syfte att skydda hens intressen. För att detta ska vara möjligt, krävs det att vuxna i barnets närmiljö hjälper, stöder och aktivt arbetar för att öka barnens delaktighet.

Delaktigheten är en viktig del av barnens uppväxt och gynnar utveckling och tillväxt på många sätt. Då barnet känner att vuxna ser och lyssnar på hen samt att hen har inflytande över olika situationer och kan förstå och påverka dem, ökar barnets självuppskattning och själv-

känsla. Detta medför i sin tur att barnet i framtiden bättre klarar av olika utmaningar som hen möter i sitt liv. Då barn får påverka i frågor som hen anser vara viktiga, ökar även motivationen och intresset för vardagliga situationer. Även förmågan att kommunicera, prioritera och formulera behov utvecklas i samband med delaktighetsprocesser.

Då ett barn blir en klient inom familjearbetets service är barnets egna känsla av delaktighet en central del för en lyckad arbetsprocessen. Med andra ord är det viktigt att professionella inom familjearbetet känner till delaktighetens betydelse för småbarn och hur delaktighet kan stärkas i arbetet.

MODELLER FÖR DELAKTIGHET

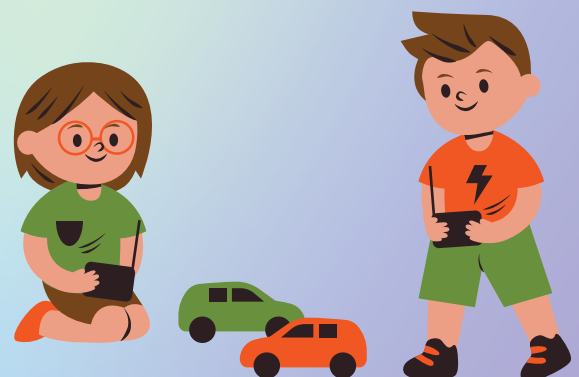
Arbetet med barns delaktighet ska inte vara en engångsföreteelse, och därför behövs det strukturer för hur arbetet inom organisationen ska fungera. Detta kan göras exempelvis med diverse modeller för delaktighet. De modeller som tas upp i detta material är endast två exempel på sådana.

HARRY SHIERS DELAKTIGHETSMODELL

Denna modell består av fem olika nivåer för delaktighet. De ser ut enligt följande:

1. Barn blir lyssnade på.
2. Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter.
3. Barns åsikter tas i beaktande.
4. Barn involveras i olika beslutsprocesser.
5. Barn delar inflytande och ansvar i beslutsprocessen.

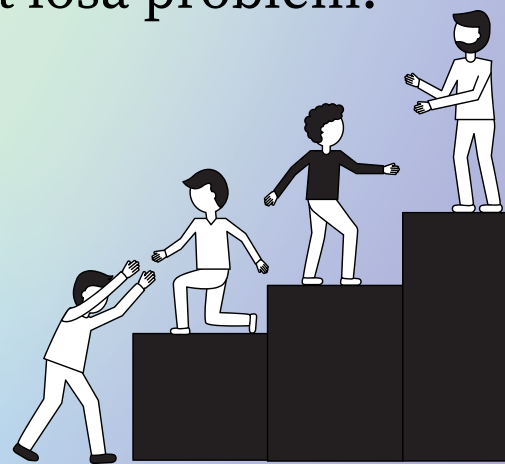
Alla fem nivåer är indelade i tre steg, öppningar, möjligheter och skyldigheter, som man bör gå igenom och fundera på innan man kan övergå till nästa nivå.

ROGER HARTS DELAKTIGHETSSTEGE

Stegen består av åtta olika steg, där graden av delaktighet ökar för varje steg. De tre första stegen kallar Hart för skenbar delaktighet. Stegen ser alltså ut på följande sätt:

1. Då de vuxna får barn att säga det som de vuxna vill.
2. Då barn utnyttjas på något sätt för att få något att se bra ut.
3. Då barn har fått en röst men inte tillräckliga förutsättningar att kunna delta och påverka.
4. Då barnen förstår avsikterna med det som de deltar i.
5. Då barnen fungerar som konsulter för de vuxna och är informerade.
6. Då beslutsprocesser delas med barnen men initieras av vuxna.
7. Då barnen tar initiativ och får fatta beslut.
8. Då barn tar initiativ och får fatta beslut, men även har de vuxna med sig som stöd att lösa problem.

METODER FÖR BARNNS DELAKTIGHET

- För alla metoder för delaktighet behöver det finnas en vilja, möjlighet och nyfikenhet hos barnen att delta.
- Vuxna som arbetar med barn ska ge dem möjlighet till delaktighet och uppmuntra dem till detta, men inte tvinga barnen att vara delaktiga.
- Övning för att lära känna barnet och skapa en tillit – ”icebreaker”.
  - Alla berättar sitt namn och något om sig själv, detta kan anpassas efter ålder.
  - Ska vara en lättsam och rolig stund för barnet.
- Uttryckskort eller bildstöd kan också vara bra som stöd för barnet att uttrycka sig.
  - Kan användas under hela samtalet eller för att inleda och avsluta samtalet och att barnet då kan berätta sina känslor angående detta.
- Lek är en viktig metod att använda sig av för att lära känna barnet och både uppmuntra samt bidra till barns delaktighet.

UTMANINGAR FÖR DELAKTIGHET

Ojämlig maktfördelning mellan barn och vuxna.

- Barn saknar möjlighet att skaffa sig färdighet och erfarenhet för att kunna delta på ett meningsfullt sätt.

Barns sårbarhet.

- Ska man låta barn vara barn eller involvera dem i vuxenvärlden?
- Barns otillräckliga ålder och förståelse är även ett argument som hindrar barns deltagande.

Icke-samarbetsvilliga vårdnadshavare.

- De hindrar småbarnet från att delta.

Avskräckande faktorer hos de professionella.

- Brist på vägledning, självförtroende och färdigheter.

Bristande förtroende hos barnet gentemot de professionella.

BARNNS PERSPEKTIV

Barns perspektiv handlar om barns egna uppfattningar, erfarenheter och förståelse kring den egna livsvärlden. Det innebär att professionella tillåter barn att uttrycka sina tankar och åsikter samt att man fokuserar på barnet som ett subjekt. För att professionella inom familjearbetet ska kunna sätta sig in i familjens liv är barns röst en av den viktigaste vägen. Det ger en möjlighet att få en inblick över familjens situation och hur den fungerar utifrån barnens perspektiv. Föräldrarnas empatiska inlevelse hjälper dem att ha en realistisk bild över barnet och hens livssituation, eftersom begreppet empati innebär att föräldrarna kan se världen utifrån barnens perspektiv.

BARNPERSPEKTIV

När vuxna försöker förstå barns uppfattningar, erfarenheter och agerade pratar man om barnperspektiv. Dess syfte är att komma nära barns erfarenhetsvärld. Inom detta perspektiv är det viktigt att både ta reda på och försöka förstå hur barnet uppfattar deras upplevelser, omständigheter de lever i, relationen kring andra familjemedlemmar och andra viktiga personer i barns liv.

Som vuxen är det viktigt att komma ihåg att detta perspektiv inte handlar om att lämna över ansvaret och beslut på barnet, utan att man ska ta med barnet och få hen att förstå sin egen livssituation. Detta lägger grunden för att barn ska kunna bli sedda, hörda och känna sig inkluderade. Barn bör ha en möjlighet att få uttrycka sina upplevelser, tankar, känslor och erfarenheter utan att det blir tolkat av vuxna. Det gör att barnperspektivet blir synligt i praktiken. Detta perspektiv är även viktigt för att kunna utveckla arbetet gällande barns delaktighet.

VAD ÄR VIKTIGT ATT TÄNKA PÅ SOM PROFESSIONELL?

Skapa trygghet:

- Uppmärksamma barnet genom att hälsa på barnet och fråga om barnets mående av barnet själv.
- Tro på barnet.
- Var respektfull.

Lyssna på barnet:

- Småbarn kan berätta om deras upplevelser genom tal, rit bilder, lek, miner och gester men även genom tystnad.
- Ge barnet möjligheten till att uttrycka sig.

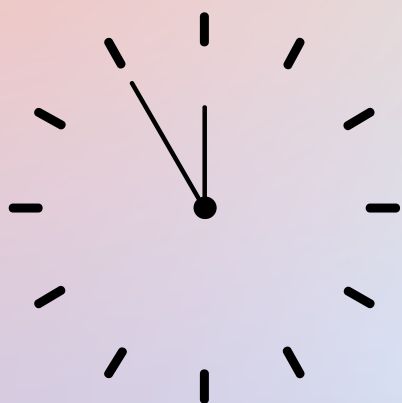
Språk:

- Använd ett språk barnet förstår.
- Kommuniera med samma språk som barnet.
- Tänk på kroppsspråket, så att det inte framkommer som avskräckande för barnet.

Individualitet:

- Alla barn är unika och har olika förutsättningar.
- Beakta barnets utvecklingsnivå och ålder.

Tidsanvändning:

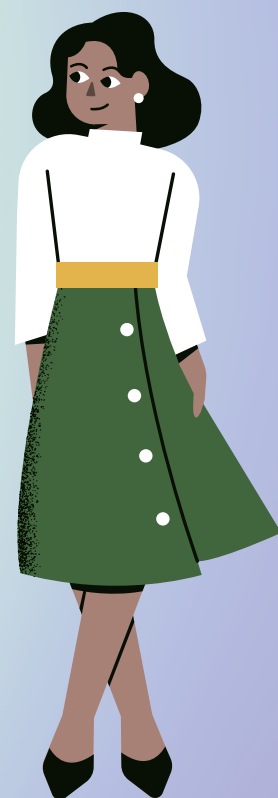
- Bekanta dig med barnet.
- Tydliggör tidsanvändningen under hembesöket för familjen.

Professionellas ansvar:

- Det är de vuxnas ansvar att stöda och skydda barn i deras rättighet att få uttrycka sig.

Barnperspektiv och barns perspektiv:

- Ha koll på de olika perspektiven och var medveten om vilket perspektiv som intas.
- Sträva efter barns perspektiv.

KÄLLFÖRTECKNING & TIPS PÅ VIDARE LÄSNING

Arnér, E. (2009). Barns inflytande i förskolan - en fråga om demokrati. Lund: Studentlitteratur AB.

Arnér, E., & Sollerman, S. (2013). Kan barn förstå vad demokrati är? - Inspiration och utveckling i förskolan. Lund: Studentlitteratur AB.

Fagerstrand, E., Ericson, L., & Kjellander, T. (2014). Barnmakt - en metodbok om rätten till inflytande. Nätverket för Barnkonventionen.

Forsström, D. (2017). Barnfokuserat familjearbete. Polen: Humanistiska Förlaget.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M., & Virolainen, A. (2012). Perheen parhaaksi - perhetyön arkea. Helsingfors: Edita.

Lastensuojelun Keskusliitto. (Juni 2021). Pienten lasten turvallinen osallisuus. (A. Paasivirta, & M. Väistö, Red.)

Lundström, M. (2016). Det synliga barnet - barns perspektiv i kvalitetsarbetet. Malmö: Lärarförlaget.

Nordenfors, M. (2010). Delaktighet - på barns villkor?

Rädda Barnen. (2022). Barns delaktighet.

Sanders, R., & Mace, S. (2006). Agency polycy and the participation of children and young people in the child protection process. Wales: Wales office for research and development.

Stenvall, E. (den 2 September 2020). Deltagande och delaktighet - Del 1: Utgångspunkterna för delaktighet i den nationella barnstrategin. Helsingfors: Social- och hälsovårds-ministeriet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (den 14 April 2021). Lastensuojelun käsikirja.

Åhl, C., Karlsson, J., & Ingeström, S. (2021). Handbok för barns delaktighet och inflytande.

Åkerström Kördel, J., & Brunnberg, E. (2017). Delaktighet - som rättighet, fenomen och vardagspraktik i hälso- och välfärdsarbete. Lund: Studentlitteratur AB.

